

Juul GRIETENS.

VAN REUZEN en MENSCHEN

L. OPDEBEEK. — UITGEVER. — ANTWERPEN.

Juul Grietens.

Van Reuzen en Menschen

Met pentteekeningen van Stan van Offel.

L. OPDEBEEK. — UITGEVER. — ANTWERPEN.

De Reuzen van Borgerhout.

ONDER DEN NOTEBOOM.

In dien tijd was 't water van 't Schijn nog helder in Deurne, en de Vuilbeek was zoo doorschijnend, dat ge er u in spiegelen kont... Ze heette toen de Zilvergracht, om haar glanzende waterstuwung.

Boven al de landelijke zuiverheid der rivieren en der laren, had de Zomer zijn blauwe tent gespannen, en hij had zich lijk voor goed vastgenesteld in den grooten noteboom achter de « Schild van Turnhout ». Daar, aan de baan, bij de kleine eiken tafeltjens, achter de schuimende kannen, zaten de voornaamste beenhouwers, de vetweyers, en de bleekers van Borgerhout hun avondlucht te scheppen. Het goede garstenbier deed hen blozen, en verschillenden

rookten zwaren toeback uit kleine steenen pijpkens. Dat was een gewoonte, die nog niet lang geleden van Engeland was overgebracht.

De vetweyers prezen voor de beenhouwers hun ronde, zware ossen, die te grazen lagen in de polders van Eekeren en Oosterweel; de zonen van Jan Breydel hadden 't tegenover een paar Antwerpenaars over hun gilde, die ze onlangs hadden gesticht. Dat konden die van de stad moeilijk verkroppen, dat er zoo vlak bij de poorten, een gilde ontstond, die nering dreef, en tering maakte, en wijd en zijd in den Polder en tot in Brecht het vee opkocht bij heelder kudden.

En de bleekers liepen op met de nieuwe overeenkomsten, die ze gesloten hadden met de grootste huizen uit Vlaanderen en den vreemde.

Daar kwam op zijn speelkarretje Erasmus Bijtebier aanrijden, de deken van de beenhouwers, met zijn twee knechten. En 't ging er van:

— « Dag, Mus! Dag, Mus! » Mus van hier en Mus van ginder. Zijn ronde, joviale figuur scheen als een zon onder den noteboom. Dik en sterk was hij als een oude, germaansche god, met beenen als boomen, en vuisten als mokers. Maar die zaagt ge haast niet; ge voelde alleen zijn goede, ronde jovialiteit naar u stralen, en die deed goed...

— « Mus, goed gekocht? »

— « Jongens, morgen komen ploegen van de schoonste ossen en kalveren naar 't stad... »

— « Wat zouden gijlie hebben... heibeestjes, vel over beenen, niks waard! Gijlie hier in uw strooien dorp », mopperde de Sinjoor.

— « Wat, potverblomme! Een kermis zullen we daarbij nog hebben, tegen Sint-Willebrords op! »

En Mus Bijtebier deed een diepen teug...

— « Ja, een eigen kermis zullen we hebben! We hebben wat meegebracht! Jongens, haalt dat eens van de kar. Ja, verdorie! dat 's een plan! Daar hebt ge de oude, versleten reuzentronies, die ik van den hovenier van 't Allemanshof te Broechem gekocht heb voor twee guldens... Daar reden de roofridders vroeger mee uit op hun hooge paarden, om de menschen te verschrikken... En dan beefden de boe-

ren, als ze die felle gevaarten zagen voorbijsnellen, en al wie wat had, gaf het van zelf... Die gaan we doen namanen, splinternieuw, en we laten er verdorie! mee dansen op 'ne kolossalen wagen, lijk ze dat doen in Vlaanderen en in 't Fransch... We zullen wij hier eens laten zien wat wij kunnen, verdorie!»

Daarop sprong Neelke Fiool, 'n ventje vol knepen, nu van achter 'n tafeltjen uit, dat onder de klimrozen stond, en riep naar Erasmus Bijtebier toe :

— « Wel, Mus, ga voort! En als 't er op aankomt, dan ben ik uw man! Ik richt het in!»

Van achter het tafeltjen haalde hij dan zijn vedel te voorschijn, en begon een heel aardig deuntje op te strijken. De Antwerpsche gildemannen dronken hun kan uit, en kuierden terug naar St-Willebrords, nog zeurend over 't strooien dorp.

HET PLAN VAN NEELKE FIOOL.

In het achterhuis van Anselmus Bijtebier ging Neelke Fiool aan den arbeid. De deken had hem gezegd : naar geen geld zien!, en op dat woord was hij met dubbelen ijver in 't werk geschoten. In den naam van zijn baas trok hij naar « monsieur » Van der Linden, die er een handje van weg had om stoeten en ommegangen in elkaar te steken. Van der Linden kwam met een paar van zijn vrienden naar Borgerhout, en, na een uurken overleg onder den grooten noteboom, trokken ze aan 't werk.

Zander Pluskens maakte den reus en de reuzin in 't groot op den muur, schooner nog en loddelijker dan die van 't Allemanshof; en, als iedereen, en voornamelijk de deken ze goed vond, boetseerde hij ze thuis in potaarde, en Peeter Matthysens schilderde ze, dat ze plezierig waren om te zien. Pauwel Boeckau maakte den doflijn, die te prijken moest staan onder den hemel. Pauwel Dijsback leverde kleeven, en Christoffel Muskyn bezorgde het zwaard van den reus en de krullen van de reuzin, het alles tegen goede vergelding in goud en zilver.

En ze maakten een schip, en een walvisch, en een meedekenswagen.

En Neelke Fiool lag over zijn vedel, lokte er voozekens uit voor de dansen en neuride :

Hoe dansen de Reuskens van Borgerhout ?

Ze draaien eens om, en hun voetjens zijn koud...

En hij had vier van zijn goede vrienden, vier jolige jongens bij zich geroepen, en hij speelde hun de muziek voor van den plezierigen dans. Ze joegen ze in de spieren van hun beenen, en draaiden en wipten een beetje later onder den noteboom, dat het een lust was. En de laatste week schoten ze de reuzengedaanten aan, en draaiden er in rond, ieder avond tot kermis toe...

DE UITGANG.

Op den grooten dag hing van 's morgens de lucht vol feestelijk gegons. Bij al dat regelen en loopen, werd er eerst gefluisterd, en dan luide geklappeid over wat komen ging. Het zou iets ongehoord en ongezien wezen, een eer en een krans voor het nieuwe dorp, dat de laatste honderd jaar ontstaan was aan den ouden dijk tusschen Deurne en Antwerpen.

De klokskens van de kapel hadden de kermis ingeluid, en na den middag kwam het volk bij heelder drommen op de baan te zamen. Van Antwerpen waren er heele kladden Zondagsche wandelaars gekomen, uit nieuwsgierigheid velen, maar sommigen ook wel, om bij de minste gelegenheid met het opzet van hun geburen te kunnen spotten.

En verder de hoveniers van aan den Stuivenberg ; en van Berchem uit, en van Deurne kwamen scharen mannen en vrouwen en kinderen, om de reuzen te zien dansen. Van Wijneghem en Schilde, tot van Moll toe waren de bruingebrande buitenlie gekomen, en het volk krioelde langsheen de baan, die zwierig kronkelde door het gehucht met de trapgeveltjes aan beide kanten en hier en daar volhing met de schaduw van vriendelijk uitkijkende boomen. Daar wielde een geur van smoutebollen en wafels door de lucht, en de vele vreemde menschen en groepen keken elkander vriendelijk aan.

Onder den noteboom was er echter groote herrie. Janus Drianus stond klaar, en was de reus, en Lange Zander was

kinnebaba, en Aert Verhaert ging in den dolfijn. Maar Dik Susken van Sevus van Trees was onvindbaar en hij speelde voor reuzin! Kwatongen beweerden, dat hij wat aan de hand had gehad met de schabletters van de stad, en dat ze hem ginder in de doos hadden gedraaid. Nijd en jaloeschheid, zeiden ze er bij, om het plan van den omme-gang te doen mislukken. Zoo gingen de tongen hun gangen, en er werd den heelen tijd zooveel klets verkocht, als veel wafels en veel bier.

Maar de reuzin bleef onvindbaar, en niemand kende den dans. Dan zouden ze die maar thuis laten, maar 't was zonde, want met haar zwaaiende krullen en haar kanten kraag en linten, was ze ver-uit de schoonste van de vier personages. En wat was nu ook een reuzengezelschap zonder reuzin?

Daar kwam een lange, pezige kerel met scherp neus en lachende tronie bij Neelken Fiool gestapt, en vroeg hem wat er gaande was. En Neelken, — opgewonden lijk een draaitol, — lei hem de zaak uit van de reuzin en van Dik Susken...

— « Speel mij den dans eens voor! » zei de pezige, vreemde kerel. Neelken was half ongeloovig, maar hij gaf toch langzaam de eerste streken op.

En daar zaagt ge in de kuit van den onbekenden spotter leven rijzen, en hij draaide zwierig op maat, alsof hij heel zijn leven op de wijskens van Neelken Fiool had gedanst.

— « Gevonden! » zei Neelken, nu triomfantelijk in zijn gerustheid, « ik geef u vier gulden als ge reuzin zijt... »

— « En straks aan 't feest erbij », zei de oolijkerd, « want ik denk, dat het 'n lastige karwei is... ».

— « Top! » zei Neelken, en sloeg in zijn weerige hand. « Mus Bijtebier zal 't wel betalen! Komt op! jongens, den wagen op! wij rijden uit! »

En de zware paarden rukten uit met de eerste wagens; maar vier bonkige ossen, opzettelijk uit den polder gehaald, en als paarden sterk, stapten langzaam, plechtstatig vooruit met den reuzenwagen.

De vrouw van Mus Bijtebier was uit den polder, en haar familie was allemaal overeengekomen, om den reuzen-

ommegang te zien. En ook verre kozijns uit de Kempen stonden bij voor de vensters op stoelen en tafels, om alles onder 't oog te krijgen. Stijf in 't goud, dat vonkelde op haar gebloemden schouderdoek, en met haar goedmonkelend wezen stralend in haar witte kanten kap, wachtte er de pachterse van de Blauwhoef, de bloedeigen nicht van Erasmus Bijtebier. De straten gonsden van 't volk; de vaders staken hun kinderen op hun schouders omhoog, en de snaken zaten tegen en in de boomen, vol groote begeerte om beter te zien...

En daar kwamen de herauten op zware polderpaarden aandragen met de Brabantsche vlaggen, die eventjes maar ontplooiden in den lichten wind. Twintig trommelaars rofelden op de timballen, die geschilderd waren in heldere kleuren, en de tonen, die ze er uitsloegen, schenen al zoo groen en zoo geel en zoo blauw als de verven zelf. Dat was de voorwacht.

En daar hadt ge de beenhouwers erachter, met hun gezichten stralend van groot jolijt en hun mond vol liederen, en ze zongen :

De boeren en boerinnen
Zy werken dag en nacht,
Zy ploegen en zy spinnen
En singen uit haer macht.

Vrede en vreugd, kost en kleeur,
't Hemelrijk, en dan niet meer...

Zy spitten en zy spaeyen
Wel twaelef maenden lang;
Zy zaeyen en zy maeyen
En singen hunnen sang.

Zy zooien allen daegen
Des morgens boekweypap;
Zoo vullen zy hun maegen
En singen even rap.

Zy gaen met houten blokken
En dikwyls zonder hoet,

Zy gaen met pye rokken,
Maer singhen welgemoet...

Zy backen boekweykoeken,
Die smaeken hun seer wel ;
Zy draegen lyne broeken,
Zy singen even hel.

Zy gaen een pintjen drincken
Des Zondags naer den noen ;
Zy dansen en zy klincken
En singen door het groen.

Vrede en vreugde, kost en kleeer,
't Hemelrijk, en dan niet meer.

De stroofkens klonken helder op, naarmate de groepen voorttrokken.

Daar juichte al 't kindervolk, als de meedekenswagen kwam aangereden. Parmantig stonden de kleine meisjes van de gildelieden op den wagen in 't wit, met blauwe strikken aan hun lijvekens, en hun blonde krullekens neerdangelend bij 't lustige kijken naar 't volk. Zij galmden hun prettig liedjen uit van op den wagen :

De reus die moet op zijn kousen loopen,
Falderiererië,
Hij heeft geen ghelt om schoenen te koopen,
Falderierera !

En Kinnebaba heeft zijn frak versleten,
Falderiererië,
't Goet is op om 'nen nieuwen te meten,
Falderierera !

De muts der reuzin is in 't Schijn ghevlogen,
Falderiererië,
De zonne schijnt niet om ze te droghen,
Falderierera !

De Dolfijn heeft zijnen kop verloren,
 Falderiererië,
 Nu kan hij geen pijpke toeback meer smoren,
 Falderierera !

En de menschen lachten als ze die meisjes met hun blauwe oogskens en frissche gezichtjens zoo leuk van de reuzen hoorden zingen...

Maar daar kwamen de fijfers, en de bleekers met hun snaaksche voozekens :

Wij zijn al bijeen, al goe kadullekens,
 Al goe kadullen,
 Wij zijn al bijeen, al goe kadullekens,
 Groot en kleen !
 Zou men nie mogen e pintje drinken
 Zonder daerom een dronkaert te zijn ?
 Zou men nie mogen e kuske stelen,
 Zonder daerom een dief te zijn ?

En de bleekers werden er heelemaal niet bleek van, want de vreugde verfde hun zingende tronies rood :

Zou men nie meugen e liedje zingen,
 Zonder daerom een schreeuwer te zijn ?
 Zou men nie meugen 'n danske springen,
 Zonder daerom 'n zot te zijn ?

Die waren weeral voorbij met hun lach en hun liedje, en dan kwam de walvisch aangereiden, die zijn geweldigen mond somtijds wijd opende als een echt monster. Boven daarop stond Cupido met zijn spuit, en nu en dan besproei- de hij de menigte met een malschen geut, en dan werd er zenuwachtig weggesprongen van de pret.

Daarachter kwam de zwaan aangewiegeld op een karre- tje, dat een jongen trok, die wist wat hij deed. Achter het wagentje hingen twee Brabantsche vlaggetjes, met fijne freniën, die op en neer slieden.

De wagen met den hemel vol engelen hing beladen met witte en gouden loovertakken van bovenaardsche gewassen,

en was allerwege kunstig afgezet met vergulde eekelen, omdat ze die nog hadden van Sint Erasmusprocessie. De krullen van de engeltjes waren mirakeltjes van sierlijkheid en de gezichtjes straalden daarin als zonnekens.

En dan had ge 't schip en nog muziek, en drie standaarden maakten lijk een veelkleurige trofee voor den laatsten wagen, waarop de Reuzen stonden, rechtop, lijk gereed voor een aanval in regel.

De Reus was de oude wijsgeer, die zich ook wel eens 'n dag wil vermaken, en zijn kleurentronie zong luide van de groote kermisvreugd, die zoo rap zou vervliegen. De Reuzin naast hem, met haar groot kindergezicht en haar schoone kanten koof, was de gezapige burgervrouw van die dagen, die eerbied had voor het gedub en het getob van haar filosoferenden echtvriend. Kleine Kinnebaba trok goed op haar, maar scheen een echte haarvlug van een jongen, die moest in 't oog gehouden worden, want anders was hij wel in staat, om zoo maar eens voor zijn plezier van den wagen te wippen. En de Dolfijn scheen iemand van verre familie; zijn proletariërsgezicht verraadde dadelijk zijn twijfelachtige aanspraak op den hoogen titel van prins.

Nu waren ze heelemaal genaderd.

Vlak vóór het huis van Erasmus Bijtebier stond de Reuzenwagen stil.

De strijkstokken werden gewet, en het Reuzenlied, het meesterstuk van Neelken Fiool, klonk op als de groote vreugdhymne van den dag:

Hoe dansen de Reuskens van Borgerhout?

Ze draaien eens om en hun voetjes zijn koud!

Zij gingen plechtstatig uiteen, bogen diep en lang, en dan begonnen de troniën en de lijven in regelmatige kadans op en neer te gaan, en door elkaar te zwieren, dat het een aard had, en echt schoon om zien waren de wippende, en draaiende kleuren, die meezongen met de muziek, of haast zenuwachtig op- en nederwipten als alvermannekens nu op hun nachtelijk bal. En dan een paar lange streken en weer gebogen, diep, en opnieuw gingen ze loddelijk onder hun

gevierden naast elkaar op de trede staan, en keken naar elkander, of er niets gebeurd was.

En hier kwam « Monsieur » Van der Linden met een reusachtigen bloemtuil voor de Reuzin, die majestatisch van de estrade stapte, tegen ieders verwachting in, voor de verbaasde menigte bij Erasmus Bijtebier naar de deur toeging, en aan de pachteresse van de Blauwhoef den grooten bloemekee overhandigde. En al de menschen klaptten in hun handen, want 't was wel verdiend.

Als de Reuzin terug was, ging ze vlak in de groep staan op de trede, en keek vinnig naar alle kanten rond.

En opeens riep ze :

« Heeft Borgerhout 'n ziel ? »

En de Reuzen riepen : « Ja ! », en al het volk riep na : « Ja ! ja ! »

« Hoe is die ziel ? »

« Vlaamsch ! », riepen de Reuzen, en al 't volk riep weer : « Vlaamsch ! »

En zoo riepen ze nog veel malen. Hoe is er de lucht ?

En hoe zijn er de boomen? En de menigte gaf ieder maal haar wisselwoord met volle longen...

Als de laatste roep verklonken was, lei men weer het zeel over de ossen, en de wagen schokkelde verder. Achteraan zaagt ge dan de print met den nar, den guitigen Hanneken Lach-uyt, waaronder te lezen stond:

Laet lachen die lachen willen,
Want de Reuzen zijn aan 't drillen,
Tot vermaek van groot en kleyn
Die van Momus niet en zijn...

En dan gingen er nog twee, die op den moezel speelden, en 't was voorbij. De pachteresse van de Blauwhoef gaf den reuzenruiker aan nicht Bijtebier, en zei dat ze zoo iets nooit meer zou zien...

DE WORSTENPAN.

Voorbij? Nog niet half. Nauwelijks waren de Reuzen opgeborgen, of de kermis begon. Daar waren vijf ossen geslacht, en in alle taveernen gingen de pannen te vuur. Mus Bijtebier had een reuzenpan laten komen, van de stad, waarin twintig el worsten ineens konden gebraden worden. De kapoenen hadden hun kraaistem verloren, en geurden goed en geel op de borden, en de eenden zwommen er in de boter.

Onder den noteboom in « De Schild van Turnhout » was 't open hof. Daar zaten bij Erasmus Bijtebier al de kapitale mannen van de gilde, en vlak bij, op een voetstuk, stond het gildebeeld van hun patroon, Sint Erasmus, die zegenend zijn bisschopsstaf uitstak over dees zwoele, aard-sche vreugde.

De tonnen lagen hier en daar ontstoken, en parelden den heerlijken dobbelen garsten uit in rijke stralen.

De meiden en deernen droegen vlaaien aan, groot als karwielen, en ruikende van de fijnste vruchten van hier en uit verre landen.

En zoo ging het in « De Schild », en in « De Kroon »,

en in «'t Lammekenshoofd», en in «Den Bonten Os», en in «De Pauw», en in «'t Vosken».

Overal werd er van 't lekkerste gezoden en gebraden, en overal schuimden de kannen.

Als de zon al erg schuin door den noteboom scheen, kropen Neelken Fiool en zijn vrienden de muzikanten op het verhoog, en ze begonnen te spelen, oude dansen en nieuwe.

De paren, oude en jonge, draaiden dat het een lust was, en in 't ronde leken ze wel allen wirrelende reuzen bij de maat van den zwierigen kadril.

Als Mus Bijtebier dat zag, al dat leven, en die vreugd, verstond hij wel dat er 'n ziel in zijn volk was geboren, die uiteinde in rillingen door die heele dansende massa, en al die menschen verbonden tot één schare, die hier vast zou wortelen in dien grond.

En hij lachte tot in zijn hals.

En de jonge mannen zagen dat, bij de rust, en met tien, twintig, ijlden ze naar hem toe, en tilden hem in de hoogte.

«Gloria! gloria!» riepen ze.

Leve Bijtebier,
En hij mag er wezen,
Leve Bijtebier.
En hij mag er zijn!

En die pezige kerel, die voor reuzin had gespeeld, maakte van de gelegenheid gebruik, om nog eens voor de verbaasde oogen van allen den Reuzendans te dansen, op zijn eentje.

«Ik heb goed gekermist, goed, heel goed!» riep hij: «Gijlie zijt brave lieden, en zult het verre brengen in uw dorp!»

En hij draaide op zijn één been.

«Weet gij wie ik ben?»

«Ik ben Uilenspiegel, de doolaard door de bonte steden en vlekken van Brabant en Vlaanderen! Goed heil! Te naaste keer ziet ge mij weer!»

En daarmee was hij weg in de richting van Berchem.

IN 'T REUZENHUIS.

In de schemering stonden de vier reuzentronies bij elkan-
der. Ze waren — want voor den reuzenwaarder was 't of
ze leefden — bij elkaar gezet als op den wagen. De Dolfijn,
lijk alle dolfijnen, ging met den dag en de nacht mee, en
sliep al. De Reus, die den heelen dag had nagedacht over
de vergankelijkheid der dingen, en tot het besluit was geko-
men dat reuzen nog langer leven dan menschen, kreeg nu
den zwaren druk van den vaak op zijn oogleden, en ze vie-
len toe.

Maar Kinnebaba wou maar niet slapen, en wauwelde
en sjauwelde, tot de Reuzin haar kanten muts van haar
kop nam, en hem ze duchtig rond zijn ooren sloeg.

Dan zweeg hij, omdat hij moest, en na twee stonden
sleiep hij als 't een Kinnebaba past.

De Reuzin keek nog eens naar den zwaar ronkenden
Reus, en zonk dan zelf weg in 't rijk der reuzendroomen...

En vier muizen kwamen dan uit de hoeken piepen. Ze
snuffelden eens in de stilte, en begonnen dan op hun ach-
terste pootjes een aardig dansjen te dansen, waarbij ze ook
knikten en bogen, lijk de slapende Reuzen voor hen hadden
gedaan.
